

LIETUVOS RESPUBLIKOS KULTŪROS MINISTRAS

ĮSAKYMAS DĖL MUZIEJŲ PLĖTROS STRATEGINIŲ KRYPTIŲ 2015-2020 METAMS PATVIRTINIMO

2015 m. balandžio 16 d. Nr. IV- 247
Vilnius

Vadovaudamasis Lietuvos Respublikos muziejų įstatymo 13 straipsnio 1 punktu ir įgyvendindamas 2012 m. sausio 16 d. atlikto valstybinio audito Nr. VA-P-50-1-1 „Ar Muziejų modernizavimo 2007-2015 metų programa vykdoma rezultatyviai“ Rekomendacijų plano 2 rekomendaciją:

1. T v i r t i n u Muziejų plėtros strategines kryptis 2015-2020 metams (pridedama).
2. P a v e d u nacionaliniams ir respublikiniams muziejams, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina Kultūros ministerija, dalyvauti įgyvendinant šio įsakymo 1 punktu patvirtintų Muziejų plėtros strateginių kryptių 2015-2020 metams uždavinius.
3. R e k o m e n d u o j u respublikiniams muziejams, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina Aplinkos ministerija, Krašto apsaugos ministerija, muziejams, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina savivaldybės, žinybiniais ir kitiems muziejams, Lietuvos muziejų asociacijai, Savivaldybių muziejų bendrijai ir švietimo srityje veikiančioms įstaigoms ir organizacijoms dalyvauti įgyvendinant šio įsakymo 1 punktu patvirtintų Muziejų plėtros strateginių kryptių 2015-2020 metams uždavinius.

Kultūros ministras

Šarūnas Birutis

MUZIEJŲ PLĖTROS STRATEGINĖS KRYPTYS 2015-2020 METAMS

I SKYRIUS BENDROSIOS NUOSTATOS

1. Muziejų plėtros strateginių krypčių (toliau – Kryptys) paskirtis – nustatyti pagrindines Lietuvos muziejų plėtros strategines kryptis, jų strateginį tikslą, uždavinius 2015-2020 metams, įgyvendinimą ir stebėseną, vertinimo kriterijus. Kryptimis yra siekiama muziejų veiklą susieti su visuomenės kultūrinio raštingumo bei pilietinio ugdymo tikslais, kompleksiskai vykdomomis kultūros, ugdymo ir informacijos skleidimo funkcijomis.

2. Krypčių strateginis tikslas – siekti gyventojų kultūrinių poreikių tenkinimo žinių visuomenės plėtros kontekste, gerinant visuomenės kultūrinio raštingumo bei pilietinio ugdymo sąlygas muziejuose, stiprinant muziejų strateginę vadybą, sudarant tinkamas sąlygas juose kaupti, saugoti, restauruoti, tyrinėti ir skleisti paveldo vertybes, formuoti teigiamą muziejų įvaizdį, kelti muziejininko profesijos prestižą, didinant muziejų reikšmę visuomenei.

3. Kryptys yra parengtos vadovaujantis nuostata, kad muziejai yra ne tik atminties išsaugojimo ir tyrimo, bet ir kultūros edukacijos įstaigos, kurių misija susijusi su visuomenės tobulėjimo skatinimu. Tokia muziejaus samprata pabrėžia muziejaus komunikacijos su visuomene svarbą akcentuojant keturias pagrindines funkcijas: paveldo kaupimą, išsaugojimą, tyrimus ir komunikaciją. Šiandien muziejus suvokiamas kaip terpė, kurioje vyksta socialinė sąveika, dalijimasis, nulemiantis naujų žinių ir žinojimo generavimą bei sklaidą. Muziejus tampa bendruomenės telkimo vieta, kūrybine socialinio, kultūrinio ir inovacijų kapitalo kūrimo erdve.

4. Kryptys parengtos siekiant įgyvendinti Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių, patvirtintų Lietuvos Respublikos Seimo 2010 m. birželio 30 d. nutarimu Nr. XI-977 „Dėl Lietuvos kultūros politikos kaitos gairių patvirtinimo“ (toliau – Gairės), nuostatas.

5. Krypčių tikslas ir uždaviniai atitinka uždavinius, išskeltus Lietuvos pažangos strategijoje „Lietuva 2030“, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Seimo 2012 m. gegužės 15 d. nutarimu Nr. IX-2015 „Dėl valstybės pažangos strategijos „Lietuvos pažangos strategija „Lietuva 2030“ patvirtinimo“, 2014–2020 metų Nacionalinės pažangos programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2012 m. lapkričio 28 d. nutarimu Nr. 1482 „Dėl 2014-2020 metų Nacionalinės pažangos programos patvirtinimo“, Kultūros objektų aktualizavimo 2014-2020 metų programoje, patvirtintoje Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2014 m. spalio 6 d. įsakymu Nr. ĮV-711 „Dėl kultūros objektų aktualizavimo programos patvirtinimo“.

6. Muziejų misija – kaupti, saugoti, restauruoti, tyrinėti kultūros, istorijos, gamtos ir technikos paveldo vertybes, suprantamai, patraukliai, pasitelkiant šiuolaikiškas komunikacijos priemones pristatyti jas visuomenei, formuoti žmogaus istorinę, kultūrinę, socialinę patirtį laikantis bendradarbiavimo, socialinės atsakomybės, darnos ir kultūrinio atvirumo principų.

7. Šiuolaikinio muziejaus vizija – mūsų visų moderni, kūrybiška, gyva, atvira, artima kultūros, istorijos, gamtos ir technikos paveldo puoselėjimo ir pažinimo erdvė, suteikianti visuomenei galimybę kurti geresnę ateitį.

8. Muziejai, įgyvendindami savo funkcijas, vadovaujasi šiomis vertybėmis:

ATSAKOMYBĖ – už nacionalinį tapatumą ir istorinę atmintį, saugomą kultūros, istorijos, gamtos ir technikos paveldą, už istorinės, kultūrinės, socialinės žinijos pagrįstumą ir objektyvumą, perteikiamą muziejinės komunikacijos priemonėmis, už kokybiškas, ilgalaikes, išliekamąją vertę turinčias veiklas, skatinančias pozityvius pokyčius visuomenėje, formuojančias pasaulio, mus supančios aplinkos ir žmonių santykių suvokimą bei skatinančias mąstyti.

ATVIRUMAS – gebėjimas išgirsti, suprasti ir atliepti savo veikloje visuomenės pokyčius, lūkesčius ir poreikius, atvirumas inovatyviems darbo metodams, šiuolaikinėms technologijoms ir raiškos būdams, siekis sudaryti vienodas galimybes visiems visuomenės atstovams dalyvauti muziejų veikloje.

KOMPETENCIJA – muziejuose dirbantys žmonės, jų intelektas, motyvacija, kūrybiškumas, imlumas naujovėms ir iniciatyvumas yra svarbiausi muziejaus veiklos sėkmės veiksniai.

KŪRYBIŠKUMAS – komunikacijos priemonių įvairovė ir lankstumas, aktyvaus pažinimo būdų naudojimas, interpretacija ir adaptacija, sąsajų su nūdienu paieška, asmeninio požiūrio per istorinę, kultūrinę, socialinę patirtį formavimas, originalių ir novatoriškų idėjų komponavimas, didinant muziejaus kaip socio-kultūrinės institucijos vaidmenį, įtvirtinant „atviro muziejaus“ (angl. *museum for all*), „dalyvaujančio muziejaus“ (angl. *participatory museum*) idėjas.

PAGARBA – abipuse pagarba ir profesionalumu grindžiamas muziejų specialistų ir lankytojų bei suinteresuotųjų grupių tarpusavio bendravimas, kuriant palankų muziejų įvaizdį visuomenėje bei siekiant, kad kiekvienas muziejuje apsilankęs žmogus jame patirtų atradimo ir pažinimo džiaugsmą, jaustųsi laukiamas ir svarbus.

II SKYRIUS

STRATEGINĖS KRYPTYS IR UŽDAVINIAI

9. PIRMOJI STRATEGINĖ KRYPTIS – kurti muziejuose istorinę savimonę formuojančias, visuomenę pažinimo procese dalyvauti skatinančias bei krašto istoriją ir paveldą reprezentuojančias šiuolaikines ekspozicijas.

10. Situacijos analizė:

10.1. Gairėse pabrėžiama, kad šiuolaikinio muziejaus veikla siejama su kultūros, švietimo, informacijos sklaidimo funkcijomis. Šios nuostatos spartesnį įgyvendinimą lemia ir nuolat besikeičianti visuomenė, kuri muziejams kelia vis didesnius reikalavimus tikėdamasi šiuolaikiškų parodų ir ekspozicijų, mokymo ir mokymosi aplinkos sukūrimo, aktyvios veiklos, įdomių edukacinių programų bei kitokios komunikacinės strategijos naudojimo pristatant saugomas kultūros vertybes. Tačiau daugelis Lietuvos muziejų yra orientuoti į saugojimą ir kaupimą, todėl neretai susiduria su dideliais sunkumais atliepiant šiuos visuomenės poreikius.

10.2. Remiantis muziejaus tradicine samprata, ekspozicijos ir parodos yra pagrindinė muziejų komunikacinė veikla. Muziejui atliekant paveldo išsaugojimo ir komunikacinę funkcijas, eksponuojama muziejaus rinkinio dalis yra pagrindinis rodiklis, atskleidžiantis, kuri iš šių dviejų funkcijų yra vyraujanti konkrečiame muziejuje. Remiantis 2014 m. muziejų statistika, šiuo metu Lietuvos muziejų ekspozicijose lankytojams pristatoma tik apie 5 % visų muziejuose saugomų kultūros vertybių. Tai parodo, kiek muziejai turi galimybių atnaujinti, keisti ekspozicijas bei rengti parodas.

10.3. Muziejų komunikacija yra išskirtinė tuo, kad ji grindžiama autentiškai išsaugoto paveldo objektais ir mokslinėmis žiniomis apie juos. Šiandien muziejai susiduria su rimtais iššūkiais, kurie verčia juos ieškoti efektyvesnių ir įdomesnių ekspozicijų sudarymo ir pateikimo formų. Daugelio muziejų nuolatinės ekspozicijos dažniausiai yra statiškos, per retai atnaujinamos, jose pateikiama informacija ne visuomet yra pritaikyta skirtingoms lankytojų amžiaus grupėms, trūksta betarpiško lankytojo įtraukimo į pažinimo procesą. Daugelyje muziejų ekspozicijos yra kuriamos nepakankamai atsižvelgiant į lankytojų poreikius, jų vaizdiniai ir tekstiniai sprendiniai nėra grindžiami lankytojų poreikių tyrimų rezultatais ir dažnai atspindi tik pačių muziejinių įsivaizdavimą, kaip turi atrodyti muziejaus ekspozicija. Tokiose ekspozicijose pateikiama informacija nėra orientuota į muziejaus tikslines auditorijas, jų suvokimo lygį, visiškai eliminuojamas edukacinis ekspozicijų aspektas, susikoncentruojama tik į siekį ekspozicijoje chronologiškai pristatyti kuo daugiau muziejuje saugomų kultūros vertybių, o tai reiškia, kad ne visada laikomasi muziejų ekspozicijų rengimo kokybinių reikalavimų.

10.4. Kuriant ekspozicijas muziejuose vis dar nepakankamai panaudojamos informacinių technologijų teikiamos galimybės. Kuriant muziejų ekspozicijas, rengiant informacines sistemas, virtualias parodas ir skaitmeninius leidinius, svarbu atkreipti dėmesį ne tik į informacinių technologijų taikymo kiekybę, bet ir į kokybę, orientuotis į tinklaveikos visuomenės poreikius ir per pastaruosius metus išaugusį bendrą Lietuvos gyventojų (muziejų lankytojų) informacinį raštingumą.

10.5. Muziejai planuodami, kurdami ir įrengdami ekspozicijas bei parodas nepakankamai bendradarbiauja su švietimo įstaigomis, mokslininkais, vietos bendruomenėmis, nevyriausybinėmis, asocijuotomis ir verslo organizacijomis.

11. Šios krypties uždaviniai:

11.1. Didinti muziejų ekspozicijų prieinamumą įvairioms lankytojų grupėms, atnaujinant muziejų ekspozicijas pagal techninius ir kokybinius reikalavimus.

11.2. Skatinti garso, vaizdo ir kitų technologinių priemonių integravimą į muziejų ekspozicijas, siekiant giluminio pažinimo bei laikantis principo, kad informacinės technologijos yra tik pagalbinė priemonė, praplečianti pateikiamos informacijos prieinamumo bei įtaigumo ribas.

11.3. Skatinti muziejų tarpusavio bendradarbiavimą bei bendradarbiavimą su švietimo įstaigomis, mokslininkais, vietos bendruomenėmis, nevyriausybinėmis, verslo organizacijomis rengiant ekspozicijas bei parodas muziejuose.

12. ANTROJI STRATEGINĖ KRYPTIS – stiprinti aktyviais, įtraukiančiais kūrybiniais mokymo ir mokymosi principais pagrįstą edukacinę veiklą muziejuose, kuri sąveikautų su formaliojo ugdymo programomis, neformaliojo ugdymu, savišvieta, mokymusi visą gyvenimą bei atitiktų įvairių visuomenės grupių poreikius ir lūkesčius.

13. Situacijos analizė:

13.1. Šiuolaikinės žinių visuomenės kontekste muziejai, kaip išskirtinės mokymo ir mokymosi vietos, užima ypatingą vietą. Todėl jie turi sudaryti galimybes visiems norintiems gilinti savo žinias nuo ankstyvos vaikystės iki senyvo amžiaus. Tačiau kurdami ir įgyvendindami edukacines programas muziejai susiduria su daugybe problemų. Tai siauras požiūris į muziejaus edukacinę veiklą, šiuolaikinės edukologijos ir psichologijos žinių stoka, lankytojų poreikių nežinojimas, nesugebėjimas organizuoti muziejaus edukacinės veiklos taip, kad ji atitiktų įvairių visuomenės grupių poreikius. Šie iššūkiai verčia muziejus pažvelgti į edukacinę veiklą kompleksiskai, siekiant įdiegti pasaulio muziejuose taikomus edukacinės veiklos tarptautinius standartus ir gerosios praktikos pavyzdžius.

13.2. Muziejų edukaciją galima apibrėžti kaip sistemingą ir struktūrizuotą mokymą ir mokymąsi muziejaus aplinkoje, panaudojant edukologijos mokslu apibrėžtą ugdymo proceso struktūrą ir metodus, taip pat muziejuje saugomus eksponatus ir sukauptas žinias. Tai mokymosi, mokymo, ugdymo, lavinimo bei savišvietos veikla, kurios pagrindas yra muziejų rinkiniuose materialiuoju pavidalu sukaupta žmonijos kultūros, gamtos, socialinių ir visuomeninių ryšių istorija bei patirtis. Muziejų edukacinei veiklai būdingas aktyviais, įtraukiančiais, kūrybiniais metodais perteikiamas objektyvus, moksliskai pagrįstas turinys, formų, naudojamų priemonių įvairovė bei integracija į formaliojo, neformaliojo ugdymo ir mokymosi visą gyvenimą programas. Muziejų edukacijos specifiką lemia visa muziejinė mokymosi erdvė – muziejus, mokymosi objektai – eksponatai bei informacijos perdavimo priemonės – ekspozicijos, ekskursijos, specialios programos, seminarai, paskaitos, įvairūs konkursai, renginiai, filmai, koncertai, konferencijos ir kt.

13.3. 2013 metais Lietuvos muziejuose įvyko 16 460 edukacinių užsiėmimų, kuriuose dalyvavo 360 529 mokiniai ir mokytojai. 2014 metais edukacinių užsiėmimų skaičius padidėjo iki 19 376, o juose dalyvavo 418 913 mokinių ir mokytojų. Lyginant su 2013 metais edukacinių užsiėmimų skaičius 2014 metais muziejuose padidėjo 17,7 %, o edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičius padidėjo 16,2 %. Vertinant pastarųjų kelių metų Lietuvos muziejuose įvykusių edukacinių užsiėmimų bei edukacinių užsiėmimų dalyvių skaičiaus rodiklius, pastebimas nuolatinis edukacinių užsiėmimų muziejuose skaičiaus augimas bei edukacinių užsiėmimų muziejuose dalyvių skaičiaus didėjimas.

13.4. Remiantis UAB „Vilmorus“ atlikto Lietuvos muziejų edukacinės veiklos įvertinimo ir mokinių ir mokytojų poreikių tyrimo¹ duomenimis, apie muziejų vykdomas edukacines programas žino maždaug pusė Lietuvos gyventojų. Didesnis edukacinių programų žinomumas yra būdingas moksleiviams. Tačiau tik nedidelė Lietuvos gyventojų dalis yra dalyvavusi edukacinėse muziejų programose. Populiariausios yra etnokultūros, istorijos ir dailės edukacinės programos. Beveik visi edukacinių programų dalyviai jas vertina teigiamai ir nurodo, kad tai jiems buvo naudinga patirtis. Poreikis mokytis, atrasti naujų dalykų, programos šeimai, temų įvairovė yra pagrindiniai nurodyti veiksniai, kurie galėtų paskatinti lankytojus aktyviau dalyvauti edukacinėse muziejų programose. Dauguma tyrimo respondentų mano, kad muziejų lankymas turėtų būti įtrauktas į mokyklų programas.

13.5. Minėtame tyrime pastebima, jog, nepaisant to, kad edukacinių užsiėmimų skaičius muziejuose didėja, muziejų edukacinėje veikloje ypač stokoama dėmesio darbui su suaugusiais žmonėmis. Vis labiau plintant mokymosi visą gyvenimą idėjai, į muziejų edukacines programas būtina įtraukti įvairias lankytojų grupes: šeimas, bendruomenių atstovus, meno mylėtojus, neįgaliuosius, tautinių mažumų atstovus, senjorus ir vienišus žmones. Lietuvoje specializuotas edukacines programas suaugusiems įgyvendina tik keli muziejai. Šių programų įgyvendinimas parodė, kad tokių programų rengimui būtinos andragoginės kompetencijos bei efektyvi komunikacija su tiksline auditorija.

14. Šios krypties uždaviniai:

14.1. Sudaryti galimybes muziejuose mokytis ir mokytis visą gyvenimą, rengiant šiuolaikines, inovatyvias, įtraukiančias edukacines programas skirtingoms tikslinėms auditorijoms.

14.2. Siekti muziejų edukacinių programų suderinamumo su formaliojo, neformaliojo ugdymo ir mokymosi visą gyvenimą programomis.

14.3. Užtikrinti tikslingą ir sistemingą informacijos apie muziejų vykdomą edukacinę veiklą sklaidą tikslinėms auditorijoms bei visuomenei, naudojant įvairius komunikacijos kanalus ir priemones.

14.4. Didinti ugdymo prieinamumą ir įvairovę bei užtikrinti ugdymo kokybę muziejuose, atnaujinant mokymui ir mokymuisi visoms amžiaus grupėms tinkamą fizinę ir informacinę edukacinę aplinką.

15. TREČIA STRATEGINĖ KRYPTIS – siekti muziejų rinkinių efektyvesnio kaupimo, apskaitos, saugojimo bei sklaidos visuomenei.

16. Situacijos analizė:

16.1. Lietuvos muziejuose saugoma gausi ir vertinga Lietuvos kilnojamojo kultūros paveldo dalis: meno kūriniai, liaudies meno, etnografijos, gamtos ir technikos objektai, istoriniai dokumentai, archeologiniai radiniai. Juose atsispindinti tautos istorija, idėjos ir tradicijos sudaro žinių šaltinį mokslui, menui bei švietimui. Ir tik maža dalis šių kultūros vertybių yra pristatoma visuomenei muziejų ekspozicijų salėse, kita – didžioji dalis – laikoma saugyklose ir sudaro rezervą ekspozicijų plėtimui ir atnaujinimui. Muziejines vertybes išsaugoti ateities kartoms bei kuo plačiau integruoti į šiuolaikinės visuomenės gyvenimą yra tiesioginė muziejų funkcija. Įvertinus šių dienų realijas šios funkcijos įgyvendinimas yra komplikuoatas ir žymiai sudėtingesnis dėl padidėjusio atmosferos, o tuo pačiu ir muziejų aplinkos, užterštumo, vitrinoms ir saugykloms naudojamų netinkamų medžiagų, kas paskatina kultūros vertybių natūralius nykimo, senėjimo ir irimo procesus.

16.2. Lietuvos muziejų saugyklos, dažnai ir ekspozicijų salės, neatitinka joms keliamų techninių ir kokybinių reikalavimų. Lietuvos Respublikos valstybės kontrolės 2012 m. sausio 16 d. atlikto valstybinio audito „Ar Muziejų modernizavimo 2007-2015 metų programa vykdoma rezultatyviai“² metu atlikta muziejų apklausa parodė, kad iš muziejų turimų saugyklų vidutiniškai 26 % atitinka joms keliamus reikalavimus, tokius kaip tinkamo mikroklimato užtikrinimas,

¹ Lietuvos muziejų edukacinės veiklos įvertinimo ir mokinių ir mokytojų poreikių tyrimas, UAB „Vilmorus“, 2012 m., Vilnius <http://www.muzejuedukacija.lt/lt/apie_projekta>

² Valstybinio audito ataskaita „Ar Muziejų modernizavimo 2007-2015 metų programa vykdoma rezultatyviai“, Nr. VA-P-50-1-1, 2012 m. sausio 16 d., Vilnius. <https://www.vkontrole.lt/audito_ataskaitos.aspx?tipas=2>

atitikimas priešgaisrinės saugos normų reikalavimams ir kt.³ Dėl lėšų trūkumo muziejai negali įsigyti kultūros vertybėms specialiai pritaikytų, iš geros kokybės medžiagų pagamintų laikmenų – aplankų, dėžučių, gaubtų, vokų.

16.3. 2004-2009 metais Kultūros ministerijos užsakymu Lietuvos dailės muziejaus P. Gudyno restauravimo centro specialistų atliktas „Lietuvos muziejų rinkinių būklės įvertinimas“⁴ parodė, kad 92 proc. respublikiniuose ir savivaldybių muziejuose saugomų kultūros vertybių sudaro patenkinamos ir geros būklės eksponatai, kuriems reikalingas prevencinis konservavimas, stabdantis jų medžiagų irimą ir lėtinantis senėjimą. Kritiškos ir blogos būklės eksponatų yra 8 proc. ir ši skaičių sudaro daugiausiai meniniai baldai, polichromuotos medinės skulptūros, archeologiniai radiniai, meno kūriniai, atlikti ant popieriaus, dokumentai ir knygos. Šių eksponatų konservavimas ir restauravimas yra sudėtingas ir reikalaujantis išsamių technologinių tyrimų procesas. Siekiant, kad šie eksponatai būtų konservuoti bent per ateinančius 10 metų, buvo pasiūlyta išplėsti jau esančias meninių baldų, etnografinių objektų restauravimo, archeologinių radinių konservavimo dirbtuves Lietuvos nacionalinio muziejaus ir Lietuvos dailės muziejaus P. Gudyno restauravimo centruose, Nacionalinio M. K. Čiurlionio dailės muziejaus ir Šiaulių „Aušros“ muziejaus restauravimo skyriuose.

16.4. Dėl susiklosčiusių istorinių aplinkybių informacinės technologijos Lietuvos muziejuose pradėtos taikyti gerokai vėliau nei kitose Europos šalyse. Atotrūkis buvo ryškus net lyginant su kitais Lietuvos kultūros sektoriais: tuo metu, kai kompiuterizacijos procesai ir informacinių sistemų kūrimas bibliotekose ir archyvuose įsibėgėjo, automatizuota kompiuterinė eksponatų apskaita vykdyta tik pavieniuose muziejuose. Esminių pokyčių pasiekta nuo 2009 metų, atsiradus galimybei panaudoti Europos Sąjungos struktūrinės paramos lėšas, už kurias nacionaliniuose ir respublikiniuose muziejuose pradėta diegti Lietuvos integrali muziejų informacinė sistema LIMIS (toliau – LIMIS). Ši sistema buvo kuriama siekiant informacinių ir ryšių technologijų dėka kaupti duomenis apie Lietuvos muziejuose saugomus eksponatus, automatizuotai vykdyti muziejų rinkinių apskaitą, ją tvarkyti ir valdyti vadovaujantis vieningais standartais, kurti ir teikti elektronines paslaugas, kurių pagalba vartotojai galėtų gauti informaciją apie Lietuvos muziejuose saugomus eksponatus. LIMIS dėka šalies gyventojams užtikrinama vieninga prieiga prie Lietuvos muziejuose suskaitmeninto kultūros paveldo. Šiuo metu LIMIS, kurią administruoja Lietuvos dailės muziejaus Lietuvos muziejų informacijos, skaitmeninimo ir LIMIS centras (toliau – LIMIS centras), įdiegta 21 muziejuje (4 nacionaliniuose, 17 respublikinių), dar 63 muziejai prisijungę prie sistemos nuotoliniu būdu. Šioje sistemoje iki 2015 metų sausio 1 d. pateikti duomenys apie 435 442 eksponatus. Tai sudaro 6,2 % visų muziejuose saugomų kultūros vertybių. Siekiant užtikrinti LIMIS užsibrėžtų tikslų efektyvią plėtrą, sekančiame etape svarbu sudaryti sąlygas sistemos diegimui savivaldybių muziejuose.

16.5. Moksliniai muziejaus rinkinių tyrimai yra muziejuje saugomos informacijos pridėtinės vertės didinimas, sukuriantis sąlygas geresnei komunikacijai apie muziejuose saugomas kultūros vertybes. Nors Tarptautinės muziejų tarybos (ICOM) dokumentuose muziejus yra traktuojamas ir kaip mokslinių tyrimų institucija, moksliniai tyrimai muziejuose tebėra probleminė sritis. Muziejuose sukaupti ir saugomi didžiuliai rinkiniai, tačiau jų pagrindu nepakankamai kuriamos naujos žinios ir pridėtinė vertė. Platesniems rinkinių tyrimams neretai trukdo ir dalies muziejų uždarumas tyrėjams iš kitų institucijų.

17. Šios krypties uždaviniai:

17.1. Pagerinti muziejų saugyklų fizinę infrastruktūrą, užtikrinant tinkamas sąlygas muziejų rinkinių saugojimui.

17.2. Užtikrinti laiku atliekamą muziejų eksponatų restauravimą ir prevencinį konservavimą, stiprinti regioninių restauravimo centrų veiklą.

³ Muziejuose esančių rinkinių apsaugos, apskaitos ir saugojimo instrukcija, patvirtinta Lietuvos Respublikos kultūros ministro 2005 m. gruodžio 16 d. įsakymu Nr. IV-716 „Dėl Muziejuose esančių rinkinių apsaugos, apskaitos ir saugojimo instrukcijos patvirtinimo“ (79–89 ir 207–462 p.).

⁴ Vykdamas tyrimą 2004-2009 m. aplankyti 104 muziejai ir jų padaliniai. Projekto metu ne tik vertinta eksponatų būklė, bet ir apibūdintos eksponatų saugojimo ir restauravimo sąlygos. <http://www.museums.lt/zurnalas/2008_02/LM_Nr2_2008_5_7.pdf>

17.3. Plėtoti muziejų informacinę infrastruktūrą, siekiant užtikrinti visuomenei geresnę prieigą prie muziejų rinkinių.

17.4. Skatinti muziejų rinkinių mokslinius tyrimus bei jų rezultatų sklaidą.

18. KETVIRTA STRATEGINĖ KRYPTIS – didinti muziejų teikiamų paslaugų ir kuriamų kultūros produktų pasiekiamumą, kokybę ir konkurencingumą rinkoje.

19. Situacijos analizė:

19.1. Kultūros paveldo skaitmeninimas sudaro sąlygas naujovišku būdu pristatyti muziejuose saugomas kultūros vertybes, suteikia visuomenei nuotolinę prieigą prie muziejaus rinkinių, leidžia skaitmeninto paveldo pagrindu kurti naujas ir plėtoti esamas muziejų elektronines paslaugas, tokiu būdu prisidedant prie visuomenės kūrybiškumo didinimo, gyventojų įtraukimo į mokymosi visą gyvenimą procesus bei plečiant turiningesnio laisvalaikio praleidimo galimybes. Skaitmeninimas leidžia ne tik apsaugoti muziejuose saugomas kultūros vertybes nuo dažno naudojimo poveikio kenksmingumo, bet ir įgalina jas išsaugoti ateities kartoms bei sudaro galimybes panaudoti visuomenei naudingais tikslais. Tačiau muziejai dažnai būna susikoncentravę į patį eksponatų skaitmeninimo procesą, kai tuo tarpu prioritetas turėtų būti teikiamas naujų paslaugų, pagrįstų suskaitmenintu turiniu, vartotojams kūrimu.

19.2. Šiuolaikinės informacinės ir ryšių technologijos sudaro galimybes muziejams naudoti skaitmenintą kultūros paveldą naujų interaktyvių paslaugų kūrimui. „Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo“, kurį 2014 metais Kultūros ministerijos užsakymu atliko UAB „Socialinės informacijos centras“ ir UAB „ESTEP Vilnius“, ataskaitoje⁵ konstatuojama, kad virtualios kultūros paslaugos gali reikšmingai didinti kultūros prieinamumą įvairių amžiaus ir socialinių grupių atstovams, tačiau analizuojant dalyvavimo kultūroje kliūtis, viena esminių nedalyvavimo kultūrinėje veikloje internete priežasčių nurodoma pasiūlos stoka (30 proc. respondentų nurodė ribotą virtualių kultūros paslaugų pasirinkimą, prastą jų kokybę, taip pat nepakankamą informacijos apie sukurtus produktus sklaidą). Analizuojant muziejų teikiamas virtualias paslaugas, pastebimas inovatyvių idėjų, žmogiškųjų kompetencijų, viešojo ir verslo sektorių bendradarbiavimo trūkumas.

19.3. 2014 metais Lietuvos muziejus aplankė 3 757 133 lankytojai. Lyginant su 2013 metais (3 266 905) lankytojų skaičius muziejuose padidėjo 15 %. Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto atliktas Lietuvos muziejų sistemos tyrimas⁶ parodė, kad Lietuvos muziejų paslaugų plėtra ir lankytojų skaičiaus kaita yra tiesiogiai susijusi su Lietuvos valstybės ekonomine situacija. Remiantis UAB „Socialinės informacijos centras“ ir UAB „ESTEP Vilnius“ tyrimo duomenimis, muziejuose ir galerijose ar parodose lankosi kas trečias Lietuvos gyventojas vidutiniškai 1-3 kartus per metus. Muziejuose dažniau lankytis yra linkę moksleiviai ir studentai arba asmenys jau įgiję aukštąjį išsilavinimą, jaunimas (iki 29 m.), dirbantys aukštos kvalifikacijos darbus bei disponuojantys didesnėmis pajamomis (virš 290 Eur vienam šeimos nariui). Dažniau muziejuose lankosi ir asmenys, kurie didžiuojasi Lietuvos pilietybe ir tiki, kad dalyvavimas kultūrinėje veikloje stiprina patriotiškumą bei žmonės, pasižymintys gera fizine bei dvasine savijauta ir besijaučiantys laimingi. Pagal lankytojų skaičių Lietuvos muziejų paslaugų tarpe vyrauja tradicinių muziejaus paslaugų vartojimas – ekspozicijų, parodų lankymas (apie 80 proc.), muziejų renginiuose dalyvauja 12-14 proc. lankytojų.

19.4. Plačiuoju požiūriu muziejaus paslaugos lankytojams gali būti apibrėžiamos kaip bet kuri veikla ar nauda, kurią muziejus gali pasiūlyti visuomenei. Krypčių kontekste skiriamos dvi paslaugų grupės: formaliojo ir neformaliojo ugdymo (įskaitant suaugusiųjų mokymą ir mokymą(si) visą gyvenimą) paslaugos ir kitos, įgalinančios realizuoti muziejų misiją, paslaugos, kurios apibrėžiamos, kaip visuomenei skirtos muziejaus kultūrinės veiklos, kuriančios socialinio, inovacijų ir finansinio kapitalo vertes. Pastarosioms paslaugoms priskirtinos muziejaus ekskursijos, kultūros renginiai, socialinės paslaugos telkiančios bendruomenes, paslaugos mokslininkams, kolekcininkams, komercinio pobūdžio paslaugos (prekyba, maitinimas, renginių organizavimas),

⁵ UAB „ESTEP Vilnius“, UAB „Socialinės informacijos centras“, Gyventojų dalyvavimo kultūroje ir pasitenkinimo kultūros paslaugomis tyrimo ataskaita, Vilnius, 2014. <<http://www.lrkmlt.lt/go.php/lit/Lietuva-pirmoji-Europos-Sajungoje-nubraize-dalyvavimo-kulturoje-zemelapi>>

⁶ „Išlaidos ar investicijos: Lietuvos muziejai 1990-2012 metais“, straipsnių rinkinys „Lietuvos muziejai po 1990 metų“, Vilnius, 2013 m.

dalyvavimas sprendžiant socialines problemas tokias kaip visuomenės sveikata, ekologija, atskirtis ir pan. Lietuvos muziejuose vis dar menkai išplėtotos muziejų lankytojų aptarnavimo paslaugos (kavinės, suvenyrų parduotuvės, knygynai ir kt.). Jų plėtrai labiausiai trukdo nepakankamas šių paslaugų, kaip savitos paveldo komunikacijos formos, suvokimas, menkos investicijos į šių paslaugų infrastruktūrą bei nepakankamos muziejų personalo verslumo kompetencijos.

19.5. Šiandien muziejų konkurentais yra ne tik kitos kultūros įstaigos, bet ir prekybos centrai, populiarioji kultūra bei visuomenės informavimo priemonės. Siekdami plėsti savo auditorijas, patraukliais būdais pristatyti kultūros paveldą, lanksčiau reaguoti į lankytojų poreikius, muziejai turi kurti didesnę ekspozicijų, parodų, renginių, edukacinių programų bei kitų paslaugų įvairovę, burti geografines ir temines bendruomenes. Tačiau besikeičiantis muziejaus paslaugų laukas bei muziejaus slinktis link pramoginio pobūdžio įstaigos, su kūrybinėmis ir kultūros industrijomis sietinų paslaugų trūkumas, vis dar yra problema. Kita vertus, iššūkiu muziejams tampa ir muziejaus lankytojų poreikių kaita, kai „tiesiog lankytojai“ skyla į daugelį, skirtingus poreikius turinčių vartotojų segmentų, kurių poreikius muziejus turi būti pasirengęs patenkinti.

19.6. Lietuvos muziejuose vis dar nepakankamai atsižvelgiama į neįgaliųjų poreikius. Ne tik nacionalinio biudžeto ir Europos Sąjungos struktūrinių fondų lėšomis modernizuojami muziejų pastatai privalo tenkinti specialius reikalavimus neįgaliųjų poreikiams, bet ir muziejų teikiamos paslaugos turėtų būti pritaikytos lankytojams, turintiems specialiųjų poreikių. Lietuvoje nėra atliktų tyrimų apie muziejų paslaugų pritaikymą neįgaliesiems, kurių rezultatais remiantis būtų galima daryti išvadas, tačiau iš praktikos žinoma, kad garso gidai, vaizdo gidai, užrašai Brailio raštu ekspozicijose naudojami tik pavieniuose muziejuose.

20. Šios krypties uždaviniai:

20.1. Užtikrinti inovatyvių, skaitmeninio kultūros paveldo panaudojimo visuomenės reikmėms skirtų, elektorinių paslaugų ir produktų kūrimą muziejuose.

20.2. Didinti lankytojų aptarnavimo paslaugų (suvenyrų parduotuvė, kavinė, knygynas ir kt.) pasiūlą ir prieinamumą muziejuose.

20.3. Gerinti lankytojų aptarnavimo paslaugas, modernizuojant muziejų fizinę ir informacinę infrastruktūrą.

21. PENKTA STRATEGINĖ KRYPTIS – skatinti ir planingai įgyvendinti muziejų darbuotojų gebėjimų ugdymą bei kvalifikacijos tobulinimą.

22. Situacijos analizė:

22.1. Remiantis Vilniaus universiteto Komunikacijos fakulteto atliktu Lietuvos muziejų sistemos tyrimu, nuo 1999 iki 2012 metų muziejų skaičius Lietuvoje padidėjo beveik 2 kartus, muziejų lankytojų skaičius išaugo 1,6 karto, ekspozicijų ir parodų salių plotas – 1,74 karto, eksponatų skaičius – 2,66 karto, projektinis finansavimas – 19,5 karto, tačiau muziejų darbuotojų skaičius padidėjo tik 1,23 karto. Tai rodo, kad muziejai naudoja vis daugiau vidinių resursų ir didėja atotrūkis tarp muziejaus organizuojamos veiklos ir turimų žmogiškųjų išteklių. Žmogiškųjų išteklių padėtį ypač sunkina faktas, kad muziejų sektoriaus atlyginimai yra nekonkurencingi ne tik Europos Sąjungos, bet ir Lietuvos darbo rinkoje, todėl muziejams vis sunkiau pritraukti jaunos ir kvalifikuotas darbuotojus.

22.2. Autentiškų eksponatų išsaugojimas muziejuje ir žmogiškasis kapitalas (muziejaus darbuotojų kompetencijos) yra svarbiausi muziejų kuriamos pridėtinės vertės pagrindai. Nuolat kintanti ir muziejų įtakojanti aplinka keičia ir muziejinio darbo pobūdį bei užduotis, kurioms atlikti muziejaus darbuotojams reikia vis naujų įgūdžių ir žinių. Todėl muziejuose dirbančių specialistų kompetencijų planavimas, turimų kompetencijų tobulinimas, naujų gebėjimų ugdymas yra svarbūs muziejų veiklos kokybei. Siekdamas tapti adaptyvia, lanksčiai į išorinės aplinkos pokyčius reaguojančia institucija, muziejus turi turėti personalą, kurio žinios, įgūdžiai ir kompetencijos ir net asmeninės savybės būtų tinkamos sprendžiant naujai formuluojamus uždavinius, diegiant naujoves, prisitaikant prie nuolat kintančių visuomenės keliamų reikalavimų muziejams. Muziejuose dirbantys specialistai turi turėti profesinių žinių ir įgūdžių, nuolat juos tobulinti ir įgyti naujų, būtinų darbui muziejuje.

22.3. Muziejininkystė Lietuvoje yra likusi bene vieninteliu sektoriumi, kuriame dauguma darbuotojų yra ne profesionalai, nebaigę jokie lygmens muziejininkystės ar muziejų vadybos studijų, todėl muziejuose ima stigti kvalifikuoto personalo. Didžiausia ir svarbiausia muziejininkystės problema Lietuvoje – efektyvios ir kryptingos muziejininkų rengimo sistemos nebuvimas, muziejininkystės ir muzeologijos teoretikų trūkumas. Taip pat dėl atlyginimų ir karjeros galimybių ribotumo sektoriuje tik labai nedidelė dalis abiturientų renkasi šios krypties studijų programas.

23. Šios krypties uždaviniai:

23.1. Tikslingai ir sistemingai ugdyti muziejų darbuotojų bendrąsias, vadybines, profesines bei socialines kompetencijas, organizuojant muziejų darbuotojų kvalifikacijos tobulinimą.

23.2. Stiprinti muziejų bendradarbiavimą su aukštosiomis mokyklomis, rengiančiomis muziejų specialistus.

III SKYRIUS ĮGYVENDINIMAS IR STEBĖSENA

24. Kryptyse nustatytus uždavinius įgyvendina Kultūros ministerija, Lietuvos kultūros taryba, nacionaliniai ir respublikiniai muziejai, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina Kultūros ministerija. Respublikiniams muziejams, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina Aplinkos ministerija, Krašto apsaugos ministerija, muziejams, kurių savininko teises ir pareigas įgyvendina savivaldybės, žinybiniais ir kitiems muziejams, Lietuvos muziejų asociacijai, Savivaldybių muziejų bendrijai ir švietimo srityje veikiančioms įstaigoms ir organizacijoms Muziejų plėtros strateginių kryptų 2015-2020 metams uždavinių įgyvendinimas yra rekomendacinio pobūdžio.

25. Kryptų įgyvendinimą koordinuoja ir įgyvendinimo stebėseną pagal šio dokumento priede numatytus Kryptų įgyvendinimo vertinimo kriterijus ir jų siektinas reikšmes, vykdo Kultūros ministerija.

26. Kryptų priede nurodytos už Kryptų uždavinių, vertinimo kriterijų įgyvendinimą atsakingos institucijos kasmet iki sausio 25 d. pateikia Kultūros ministerijai ataskaitinių metų Kryptų įgyvendinimo vertinimo kriterijų reikšmes, informaciją apie uždavinių įgyvendinimą, pasiektus rezultatus, įgyvendintus projektus, kilusias problemas.

27. Kryptų nustatytų uždavinių įgyvendinimas finansuojamas iš Lietuvos Respublikos valstybės biudžeto atitinkamiems metams Kultūros ministerijai patvirtintų asignavimų, valstybės ir savivaldybių institucijų, muziejų srityje veikiančių įstaigų ir organizacijų lėšų, ES Struktūrinės paramos ir kitų teisės aktų nustatyta tvarka gautų lėšų.
